

Bättre folk, bättre smak?

Suomenruotsalainen itseidentifikaatio haastatteluaineiston valossa

RIIE HEIKKILÄ

Johdanto: Mielikuvien menestyvät suomenruotsalaiset

Suomenruotsalaiset nauttivat edelleen arkiympäryksessä hämmästyttävän hyvää mielikuvasta: heidät mielletään ”kultivoituneemmiksi”, ”sivistyneemmiksi”, ”taloudellisesti paremmin menestyviksi” ja niin edelleen. Hajallaan ympäri Suomen rannikkoseutua ja Ahvenanmaata asuva noin 300 000 hengen kielivähemmistömme on erikoistapaus siinäkin mielessä, että kun kotimainen tutkimus korostaa suomenruotsalaisten positiivista tilastollista erottautumista valtaväestöstä, kansainvälinen tutkimus nostaa ryhmän esiin maailman etuoikeutetuimpana ja parhaiten integroituneena kielivähemmistönä.

Tämän artikkelin tarkoituksena on avata suomenruotsalaista paremmuutta koskevia stereotyyppioita ja arvioida sitä, kuinka todenmukaisia ja toisaalta vaikutusvaltaisia ne ovat. Pääasiallisena aineistonani käytän vuoden 2007 aikana kerättyä erilaisia suomenruotsalaisia ryhmiä koskevaa fokusryhmäaineistoa¹ (ks. taulukko 1), jonka avulla kartoitan suomenruotsalaisten omia näkemyksiä itsestään, kielivähemmistön kulttuurisesta mausta ja heidän identiteetistään suomenruotsalaisina. Minkälaisista palasista suomenruotsalaisuus syntyy, ja erityisesti: missä piilee avain tämän maailmanlaajuisesti erityisen kielivähemmistön maineeseen kulttuurisesti ”parempana” tai ”menestyksekkäämpänä”? Entä missä määrin se on si-

tä? Mikä yhdistää suomenruotsalaisia – heihin liitetty paremmuuden aura vai yhtenäinen elämäntyylikö?

Stereotyyppisen suomenruotsalaisuuden sekä suomenruotsalaisen sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman käsittelyn ja teoretisoinnin jälkeen artikkelissa analysoidaan itse aineistoa ensin suomenruotsalaisen kulttuurisen maun ja elämäntyylin näkökulmasta, sitten suhteessa kieleen: kuinka tärkeä tekijä ruotsin kieli tai suomenruotsalaisuus on suomenruotsalaisten arjessa, ja kuinka pitkälti identiteetti määrittyy sen perusteella? Viimeiseksi kysytään, millä perusteella suomenruotsalaisuutta tilastoidaan ja eroako se tavasta, jolla suomenruotsalainen määrittelee itsensä suomenruotsalaiseksi: missä määrin kyse on kulttuuri- ja missä määrin pelkästä kielikysymyksestä.

Suomenruotsalaiset: maailman menestynein kielivähemmistö?

Suomenruotsalaiset otetaan monissa kansainvälisissä tutkimuksissa esiin erikoistapauksena: kielivähemmistömme muodostaa erään maailman konfliktittomimmista ja etuoikeutetuimmista vähemmistöistä (ks. esim. McRae 1999). Ruotsinkieliset ovat pitkälti integroituneet valtaväestön kulttuuri- ja elinkeinoelämään, heillä on oikeus saada samat palvelut äidinkielellään kuin valtaväestöllä ja lisäksi he sijoittuvat elämänlaatua ja terveyttä tarkastelevilla mittareilla hyvin korkealle. Kotimainen tutkimus alleviivaa usein erityisen vahvasti suomenruotsalaisten positiivista erottumista valtaväestöstä.

Tähän korostetun positiiviseen kuvaan tuoman lisänsä se, että suomenruotsalaiset menes-

1. Tutkimukseni liittyy Suomen Akatemian projektiin *Kulttuurinen pääoma ja sosiaalinen differentiaatio 2000-luvun Suomessa: kansainvälinen vertailu (SA 2006-1114819)*, ks. *Rahkonen & al. (2006)*.

tyvät valtaväestöä paremmin myös mielikuvissa. 1960-luvulla toteutetussa kyselytutkimuksessa (Kivistö & Mäkelä 1967) suomenkieliset vastaajat arvelivat, että tyypillisiä suomenruotsalaisia ammatteja olisivat esimerkiksi ekonomi, insinööri, kalastaja ja merimies; tyypillisiä suomenkielisiä ammatteja heidän mukaansa taas olivat agronomi, metsätyömies ja kansakoulunopettaja. Vaikka näillä stereotyyppiöillä on totuuspohjansa, on kiinnostavaa, että ne tulivat näin selkeinä esille mielikuvatutkimuksessa.

Suomenruotsalaisuutta on myös aina nähty leimaavan tietty kulttuurinen paremmuus: juuri heidän piiriinsä on perinteisesti liitetty hienot porvarilliset tavat, kartanot, matkat, purjehdus ja niin edelleen (ks. esim. Lindqvist 2001). Mielikuva on Yrsa Lindqvistin mukaan paljon velkaa vuosisadan vaihteelle, jota leimasi ruotsinkielisen virkamiehistön ja suomenkielisen tavallisen väen välinen jännite. Paremmuuden leimaama kuva suomenruotsalaisuudesta on hänen mukaansa syntynyt nimenomaan ruotsia taitamattoman suomenkielisen väestönosan taholta.

Taustalla onkin kahden kieliryhmän vastakkainasettelu, johon on painanut oman leimansa suomenkielisen väestön keho omakuva. Esimerkiksi Matti Peltonen (1998) on kuvannut suomalaisia koskevan kansallisen stereotypian negatiivisuutta: suomalaiset on perinteisesti nähty homogeenisena ja symbolisesti köyhänä kansana ja osin sitä kautta sivistymättömänä ja epäkultivoituneena. Tärkeä tekijä on Peltosen mukaan ollut nimenomaan ruotsinkieliseen väestönosaan peilailminen. 1800-luvun nationalistiseen diskurssiin on kuulunut esimerkiksi ”kulttuurellin ruotsinkielisen” rannikkoseudun ja ”metsäläisen” Sisä-Suomen ja samalla ”sivistyneen” ruotsin ja ”rahvaan” suomen kielen erottaminen toisistaan (vrt. Peltonen 1998, 27). Negatiivinen suomalainen omakuva on nähty jopa ”itserasistisena” (vrt. Apo 1998) – ruotsinkielinen väestönosa on näin tiettyllä tavalla saanut positiivisesti määrittävän leimansa lähes kaupan päälle.

Kohti sosiaalista ja kulttuurista pääomaa

Suuressa määrässä elämänlaatua tai terveyttä mitaavia tilastollisia tutkimuksia suomenruotsalaiset ohittavat edelleen valtaväestön. Suomenruotsalaiset esimerkiksi eroavat harvemmin avioliitosta (Finnäs 1986), työllistyvät huomattavasti paremmin (Finnäs 2007) ja ovat poliittisesti avoimempia ja suvaitsevaisempia (McRae 1999; Mc-

Rae & al. 1988) kuin valtaväestö. Suomenruotsalaiset koululaiset viihtyvät koulussa ja menestyvät muita paremmin (Kestilä 2003). Kun tähän vielä lisätään terveystekijät (esimerkiksi Vaasan seudulla suomenruotsalainen mies elää neljä vuotta pidempään kuin häntä valtaväestössä muilta muuttujiltaan vastaava yksilö), suomenruotsalaisia on nähty leimaavan erityinen *sosiaalinen pääoma*.

Eryteisesti Markku Hyypän (ks. esim. Hyypä 1990 & 2002 & 2005) kuvailema suomenruotsalaisten sosiaalinen pääoma liittyy Robert D. Putnamin (vrt. Putnam 2000) viitoittamaan perinteeseen, jossa sosiaalinen pääoma nähdään koko yhteisön ominaisuutena. Sosiaalisesti rikas yhteisö on verkostoitunut, ja sitä leimaa korkea luottamuksen taso, joka puolestaan tukee yhteistöiminnan helpottumista ja markkinatalouden kannalta keskeisesti liiketoimintakustannusten alenemista. Hyypä kytkee suomenruotsalaisten sosiaalisen pääoman juuri yhteisöllisyyteen: hänen mukaansa kielivähemmistön parempi terveys palautuu yksinomaan suomenruotsalaisen yhteisön valtaväestöä parempaan toimivuuteen ja sosiaalisen elämän vilkkauteen.

Elämäntyyliin liittyvän tutkimuksen kannalta keskeisen Pierre Bourdieun käsitys sosiaalisesta pääomasta on idealtaan kokonaan päinvastainen kuin Putnamin. Bourdieulle sosiaalinen pääoma on yksilön ominaisuus, hänen henkilökohtaisen sosialisationsa, koulutuksensa ja verkostoitumisasteensa positiivinen tai negatiivinen yhteisvaikutus, joka toimii samalla hänen aseenaan erilaisilla sosiaalisilla kentillä (Bourdieu 1979, 128 & 1986, 248–252). Ryhmillä sinänsä ei koskaan ole sosiaalista pääomaa, vaan pikemminkin ne rakennetaan yksilöiden sosiaalisen pääoman ylläpitämisen ja säilymisen turvaksi².

Tämän artikkelin näkökulman eli suomenruotsalaisen identiteetin ja sitä koskevien stereotyyppiöiden avaamisen kannalta sosiaalista pääomaa keskeisempi tekijä onkin Bourdieun kuvailema kulttuurinen pääoma. Kulttuurisella pääomalla Bourdieu (1986, 243–248) viittaa niin ruumiillistettuun, habitukseksi muuttuneeseen kultivoituneisuuteen, kulttuurintuotteiden käytön hallitsemiseen kuin institutionalisoituihin merkkeihin kulttuuri-

² Bourdieu (1986, 250) tarjoaa esimerkiksi tällaisesta sosiaalisen pääoman keskittämisestä kaikenlaisia sosiaalisia rakennelmia purjehdusmatkoista tiettyihin urheilulajeihin tai asuinalueisiin.

Taulukko 1. Fokusryhmät.

	Ammattistatus	Sijainti, kaupungin koko	Ikä	Sukupuolirakenne
I	Toimitusjohtajia, pappeja	Etelä-Suomi, pieni maaseutukaupunki	58–70	4 miestä
II	Ylempiä toimihenkilöitä, eläkeläisiä	pääkaupunkiseutu	47–87	2 naista, 1 mies
III	Työläisiä, alempia toimihenkilöitä	Etelä-Suomi, keskikokoinen kaupunki	32–70	5 naista, 5 miestä
IV	Eläkeläisiä, kotirouvia	pääkaupunkiseutu	68–81	3 naista, 3 miestä
V	Ylempiä ja alempia toimihenkilöitä, opettajia	Etelä-Suomi, keskikokoinen kaupunki	46–87	6 miestä
VI	Taiteen ammattilaisia ja eläkeläisiä	Etelä-Suomi, keskikokoinen kaupunki	60–66	3 naista
VII	Eläkeläisiä	pääkaupunkiseutu	67–81	5 naista, 4 miestä
VIII	Lukiolaisia	pääkaupunkiseutu	16–17	2 naista, 3 miestä
IX	Eläkeläisiä, opettajia, yrittäjiä	pääkaupunkiseutu	42–79	4 naista, 2 miestä
X	Ammattikoululaisia	Etelä-Suomi, keskikokoinen kaupunki	17–19	4 miestä
XI	Arkkitehtejä, toimitusjohtajia, eläkeläisiä	pääkaupunkiseutu	54–75	3 naista, 6 miestä
XII	Alempia toimihenkilöitä ja työläisiä	Etelä-Suomi, keskikokoinen kaupunki	43–79	2 naista, 4 miestä
XIII	Yrittäjiä, ylempiä ja alempia toimihenkilöitä	Etelä-Suomi, pieni maaseutukaupunki	36–54	4 naista, 4 miestä
XIV	Eläkeläisiä, ylempiä ja alempia toimihenkilöitä	Pohjanmaa, suuri kaupunki	52–70	5 naista, 3 miestä
XV	Toimitusjohtajia, eläkeläisiä	pääkaupunkiseutu	56–70	3 miestä
XVI	Alempia toimihenkilöitä, työläisiä	Pohjanmaa, pieni maaseutukaupunki	47–66	4 naista, 4 miestä
XVII	Opettajia, yrittäjiä, työläisiä	Pohjanmaa, maaseutu	45–70	2 naista, 5 miestä
XVIII	Lukiolaisia	pääkaupunkiseutu	17–18	5 naista, 2 miestä
XIX	Eläkeläisiä	Pohjanmaa, keskikokoinen kaupunki	71–78	3 naista, 3 miestä
XX	Työttömiä ja ryhmänohjaaja	Pohjanmaa, pieni maaseutukaupunki	38–56	3 naista, 2 miestä

sen pääoman hallitsemisesta, esimerkiksi akateemisiin titteleihin tai virkoihin. Kulttuurinen pääoma palautuu lähinnä koulutuksen kautta tietoon tavoiteltavasta ja arvostetusta eli legitimitistä kulttuurista³ ja kykyyn toimia sen puitteissa hyvää makua tavoitellen. Kulttuurinen pääoma on erityisen hyvä lähtökohta tutkia suomenruotsalaisen väestönsosan kaltaista, arkiymmärryksessä hyvän maun ja legitimiin elämäntyylin leiman saanutta ryhmää.

Luokkamaaista henkilökohtaisiin makuihin

Nykyisessä maku- ja elämäntyyli tutkimuksessa

3. Kyse on siis pikemminkin legitimiä kulttuuria koskevasta tiedosta kuin konkreettisesta kulttuurin kulutuksesta (vrt. Bourdieu 1979, 25–26).

sa Bourdieun ajatus yhteiskuntaluokkiin sidotuista makumiljöistä on edelleen ajankohtainen. Bourdieu (1979) erotti toisistaan yläluokkaisen, keskiluokkaisen sekä populaarin maun, jotka kamppailevat hierarkkisessa järjestelmässä yrittäen erottautua alemmista luokista ja pyrkiä ylöspäin. Yläluokkainen maku hallitsee järjestelmää, ja sen elämäntyyliin kuuluu osoittaa varallisuutta ja kulttuurisesti oikeutettua makua. Sen alapuolella kamppaileva keskiluokkainen maku pyrkii ”hyvän kulttuuritahdon” voimin erottautumaan rahvaista ja toisaalta matkimaan hallitsevan luokan makumieltymyksiä tavoittamatta kuitenkaan koskaan heidän legitimiä makuaan. Kolmatta, populaaria makukategoriaa taas leimaa kalliin esteettisen maun halveksunta (vrt. Bourdieu 1979, 42), ja ylempiä makuja imitoidaan

viiveellä. Tämä ajatus *distinktiosta* leimaa Bourdieun koko ajattelua: distinktion käsitteen avulla hän tarkastelee tätä jatkuvasti tapahtuvaa tyylillistä erottautumista, joka kuitenkin samalla uusintaa luokkaeroja.

Bourdieun yhteiskuntaluokkiin tiiviisti sidottua teoriaa elämäntyylistä ja mausta on kritisoitu lähes sen esittämishetkestä lähtien. Nykyinen sosiologinen makukeskustelu lähestyy tai ainakin sivuaa ajatusta niin kutsutusta omnivorismista (ks. esim. Peterson 2005; Peterson & Kern 1996), jonka mukaan makumieltymysten sitominen luokkiin on kiistämättä vanhanaikaista: hyvä tai legitiimi maku merkitsee kulttuurituotteita pursuavalla ajallamme lähinnä laajaa ja suvaitsevaista makurepertuaaria. ”Kaikkiruokainen” kulttuurin kuluttaja esimerkiksi pitää niin oopperasta kuin rockista. Maun heikommasta legitimitteistä kertoo se, jos kulttuuriset aktiviteetit ovat kaikkiaan vähäiset (ks. esim. Chan & Goldthorpe 2007). Ajatus kulttuurisesta kaikkiruokaisuudesta on osa laajempaa teoriaperinnettä, jonka mukaan maku on henkilökohtaiseen sosialisointiin ja yksilöllisiin valintoihin perustuva paletti: esimerkiksi Bernard Lahiren (2004) mukaan makumieltymyksillä on yhä vähemmän yhteiskuntaluokkiin tai muihinkaan perinteisen yhteiskunnan rakenteisiin liittyviä ryhmittelyperusteita.

Jos siis maun ja elämäntyylin siteet henkilöä ympäröivään yhteiskuntaan ovat raukeamassa, voidaanko suomenruotsalaisten kaltaisesta väestöryhmästä löytää yhtenäistä elämäntyyli- tai makuprofiilia – onko suomenruotsalaisuudesta itsestään makumieltymysten kiinnikkeeksi? Seuraavassa luvussa avaan aineiston avulla tutkimuskysymystäni suomenruotsalaisten kulttuurisesta mausta ja elämäntyylistä päästäkseni arvioimaan, onko suomenruotsalainen elämä ylipäätään yhtenäistä – ja sitä kautta kysymystä siitä, mihin oletukset väestöryhmän ”paremmasta” elämäntyylistä tai legitiimimmistä mausta perustuvat.

Aineisto ja menetelmät

Fokusryhmähaastatteluista koostuva tutkimusaineistoni (ks. taulukko 1) käsittää kaksikymmentä vuonna 2007 toteutettua erilaisten suomenruotsalaisten ryhmien parissa tehtyä kulttuurista makua koskevaa haastattelua. Nämä niin sanotut luonnolliset ryhmät⁴ valikoitiin mahdollisimman heterogeenisiksi iän ja sosioekonomisen ase-

man suhteen, vaikka fokusryhmämetodilla ei tavoitella varsinaista tilastollista edustavuutta. Ryhmien maantieteelliseen sijaintiin ja kokoon pyrittiin saamaan mahdollisimman laaja hajonta⁵. Ruotsinkieliset fokusryhmähaastattelut (metodista tarkemmin ks. esim. Fern 2001; Morgan 1988; Wilkinson 1998) on litteroinnin jälkeen koodattu ja ryhmitelty Atlas.ti-ohjelmalla analyysin tueksi.

Aineistoni on osa *Kulttuuripääoma ja sosiaalinen differentiaatio 2000-luvun Suomessa: kansainvälinen vertailu* -tutkimusryhmän pilottitutkimusta (ks. Rahkonen & al. 2006), jossa fokusryhmähaastatteluilla pyrittiin helpottamaan kirjoitushetkellä käynnissä olevan survey-tutkimuksen suunnittelua. Ruotsinkieliset fokusryhmähaastattelut kulkivat identtisesti vastaavien suomenkielisten haastattelijain kanssa (ks. Heikkilä & Kahma 2008): esittäytymisen jälkeen ryhmässä siirryttiin puhumaan kahdesta tai kolmesta kulttuurin alueesta (musiikki, elokuvat, lukeminen, TV, taide, pukeutuminen sekä syöminen). Tämän yhteensä noin tunnin kestäneen pääosuuden jälkeen käsiteltiin erilaisissa tapahtumissa käymistä ja lopuksi laajemmin hyvää sekä huonoa makua. Omaan ruotsinkieliseen aineistooni liittyy loppukeskustelu, jossa käsitellään tarkemmin suomenruotsalaisuutta: sitä, miten suomenruotsalaiset mieltävät oman identiteettinsä ja missä määrin aikaisemmin keskustelussa käsitellyt kulttuurintuotteet tai makuarvostelmat ovat alkuperältään suomenruotsalaisia.

En tarkastele tässä artikkelissa fokusryhmien ryhmädynamiikkaa tai puhetapoja, nostan lähinnä esille erilaisissa ryhmissä selkeästi esille nousseita hyväksi tai huonoksi koko ryhmän voimin arvioituja kulttuurintuotteita eri alueilta sekä yhteisiä suomenruotsalaisuuteen liittyviä asenteita. Selvitän ensimmäisessä alaluvussa lyhyesti suomenruotsalaisten makua muutaman kulttuurin alueen valossa, sen jälkeen keskityn tarkemmin kuvauksiin ja diskursseihin suomenruotsalaisten omasta asemasta ”kahden kulttuurin välissä”.

4. Luonnollinen ryhmä viittaa toisensa jo tuntevaan, esimerkiksi harrastuksen, ammatin tai opiskelun yhteyteen syntyneeseen ryhmään (ks. esim. Wilkinson 1998).

5. Ryhmän kotipaikan koko (ks. taulukko 1) on ryhmitelty seuraavasti: < 1000 asukasta: maaseutu, 1001–20000 asukasta: pieni maaseutukaupunki, 20001–50000 asukasta: keskikokoinen kaupunki, 50001–100000 asukasta: suuri kaupunki, > 100000 suurkaupunki. Pääkaupunkiseutu on erikseen.

Suomenruotsalaisten kulttuurinen maku

*Ryhmä IV*⁶

RH: Vad skulle ni sen säga om en bra bok?

Diana: Jag tycker om Carpelan för att han har sån fantasi, i sitt språk...

Ann-Marie: Jo men Carpelans språk är bra när han själv muntligt berättar...

Diana: Jo, han är fantastisk...

Ann-Marie: Oehört fängslande så där... Men att trots det tyckte jag inte om *Urvind*.

Diana: Dikterna är lite svåra att förstå.

Tom: Men... men... på tal om den här, jag fick till julklapp den här Kjell Westös bok, och då läste jag den nog igenom. Men jag måste nog säga att... personligen tycker jag att... hur fick han det där priset?

Ann-Marie: Jag tyckte inte heller om den.

Tom: Du tyckte inte heller?

Beata: Den var för utdragen...

Ryhmä XII

RH: Vilka böcker skulle ni ha läst på sistone?

[hiljaisuus]

RH: Nu får ni alltså tala alldeles fritt.

[hiljaisuus]

Vicke: Alltså Peter Nyman! Och... Barbara Vines⁷... herregud... vad heter den där boken...

RH: Ändå ni andra?

Krister: När man läste så läste man Steinbeck. Han reste runt... från delstat till delstat... Jag tror att den hette *Resa med Jori*⁸, eller George, eller vad hette det... med sin hund.

[hiljaisuus]

Krister: Men senast...

[hiljaisuus]

Matts: Jag har läst Kalle Anka senast!

[naurua]

Ryhmien tarkastelu osoittaa hyvin nopeasti, että ”suomenruotsalaisuus” ei ainakaan sellaisenaan takaa tietynlaista korkeaa kulttuurista pääomaa tai legitiimiä makua – ainakaan kovinkaan yhtenäistä sellaista. Ryhmä IV puhkeaa puhumaan kirjallisuudesta lähes pyytämättä, ja kaikki sen jäsenet pysyvät mukana polveilevassa keskustelussa. Ryhmä XII taas vaatii haastattelijan huomattavaa patistelua, joka sekin kilpistyy useaan hiljaisuuteen, muistamattomuuteen ja sarjakuvien mainitsemiseen, ja epämukava tilanne puretaan naurulla⁹.

6. Roomalaiset numerot viittaavat taulukon 1 mukaiseen listaan fokusryhmähaastatteluista. Nimi-kirjaimet viittaavat haastattelijaan, haastateltavien etunimet on muutettu.

7. Ruth Rendellin salanimi.

8. *Resa med Charley (Travels with Charley, 1962)*.

9. On helppoa olla samaa mieltä Elizabeth Silvan ja David Wrightin (2005) kanssa, kun he kirjoittavat, että usein (kulttuuria koskevan) puheenaikkeen luonteisuus fokusryhmässä on paras indikaattori kulttuurisesta pääomasta tai kompetenssista.

Musiikkimaku mainitaan erilaisissa tutkimuksissa usein kaikkein erotteluvimpana kulttuurin alueena (ks. esim. Coulangeon & Lemel 2007): jos verrataan esimerkiksi erilaisten ryhmien keskustelua musiikista, ne voidaan nopeasti todeta hyvin erilaisiksi. Työläisistä ja alemmista toimihenkilöistä koostuva itäuusmaalainen ryhmä (ryhmä III) pitää kuoromusiikista, folkista, svensktoppenista¹⁰ sekä countrystä ja osoittaa syvän halveksuntansa heavya, bluesia ja jazzia kohtaan; pohjanmaalainen eläkeläisistä ja eri tason toimihenkilöistä koostuva ryhmä (XIV) pitää oopperasta ja vanhoista iskelmistä mutta vihaa svensktoppenia; helsinkiläisten yritysjohtajien ryhmä (XV) taas tyrmää metallimusiikin mutta arvostaa jazzia, swingiä ja klassista. Samanlainen tendenssi liittyy kaikkiin muihinkin kulttuurin alueisiin (vrt. Heikkilä & Kahma 2008): korkean statuksen ryhmät pitävät klassisesta taiteesta tai kirjallisuudesta yhtä todennäköisesti kuin matalan statuksen ryhmät vierastavat ajatusta taidemuseoista ja lukevat mieluummin aikakauslehtiä kuin romaaneita.

Fokusryhmähaastattelujeni perusteella voidaankin kaiken kaikkiaan väittää, että suomenruotsalaisilla ei ole mitenkään erityisesti ”parempi” tai legitiimimpi tai edes erityisen erilainen maku kuin valtaväestöllä. Sen sijaan heidän tapansa puhua mausta ja kulttuurista ylipäänsä ovat erilaiset kuin valtaväestöllä – avoimemmat, avarammat ja laajemmat (vrt. Heikkilä & Kahma 2008). Makuasioista uskalletaan suomenruotsalaisissa ryhmissä kiistellä paljon avoimemmin kuin suomenkielissä, joissa painopiste on useimmiten kohteliaan konsensuksen syntymisessä.

Vaikka en analysoi tässä aineistoani tämän tarkemmin, näyttää siltä, että suomenruotsalaisten tapauksessa kulttuurituotteiden alkuperä muodostaa kiinnostavia jakaumia: haastatteluissa esiin nouseva eurooppalainen tai vastaavasti suomenruotsalainen kulttuuri kuuluu korkeiden statusien piiriin, Ruotsin mediasta ja kulttuurista taas lainaavat lähinnä työläistaustaiset tai alemmat toimihenkilöt. Bo Lönnqvistin (2001a, 16) mukaan ero selittyy sillä, että suomenruotsalainen eliitti on aina etsinyt kulttuurintuotteitaan Euroopasta, rahvas lähinnä Ruotsista. Usein korkeasti koulute-

10. ”Svensktoppen” viittaa Ruotsin radion hittiliistaan, jota ovat läpi vuosien dominoineet tanssiorkestrierien hitit sekä iskelmät.

tut ryhmät myös lainaavat ylipäättään laajemmista repertuaareista: he yhdistävät sujuvasti kotimaista ja maailman kulttuuria tai lukevat ja kuuntelevat musiikkia useammalla kuin yhdellä (tai edes kahdella) kielellä. Suomenruotsalainen maku on siis jonkinlainen yhdistelmä bourdieulaisestä homologiahypoteesistä (korkeat statukset liittyvät legitiimeihin kulttuurintuotteisiin ja toisinpäin) ja omnivore-teoriasta: eri henkilöt kuluttavat kulttuurin alueesta riippuen hyvin legitiimejä tai epälegitiimejä kulttuurintuotteita.

Kaksikielisyydestä stereotypiaan

Lähinnä sosiaalisen statuksen ja iän (sekä suomenruotsalaisten tapauksessa myös asuinpaikan) perusteella ryhmät lähentelevät joko erittäin legitiimiä tai erittäin epälegitiimiä profiilia: pelkkä suomenruotsalaisuus ei stereotypian vastaisesti takaa hyvää tai legitiimiä makuu. Suomenruotsalaista elämäntyyliä tai edes sen kaikkein olennaisimpia jakajia näyttää olevan vaikeaa hahmottaa pelkän makuun perustuvan analyysin perusteella. Etsin seuraavaksi suomenruotsalaisen elämäntyylin kiinnikkeitä fokusryhmien suomenruotsalaista kulttuuria koskeneesta osiosta: kuinka suomenruotsalaiset itse näkevät asemansa valtaväestön kulttuurin ja toisaalta suomenruotsalaisen kulttuurin välissä?

Useissa suomenruotsalaisten kielitaitoa kartoitettavissa tutkimuksissa on todettu, että varsinaista suomenruotsalaisuutta paljon tehokkaampi korkeiden pääomien mittari on kaksikielisyys – se, kuinka sujuvasti suomenruotsalainen henkilö äidinkielenä ruotsin lisäksi hallitsee suomea. Molemmista kieliryhmissä nimenomaan kahdella virallisella kielellä päivittäin toimivat ovat todennäköisemmin nuoria, koulutettuja ja hyvätuloisia (ks. esim. Sillander 1993) – ainakin toistaiseksi, sillä Fjalar Finnäs (2007, 33) mukaan tämä polarisoituneisuus on seuraavaan suomenruotsalaiseen aikuissukupolven mennessä todennäköisesti lähes kokonaan hävinnyt.

Omasta fokusryhmäaineistostani nousi esiin vahvasti statukseen sidottu suhtautuminen äidinkieleen, minkä myös Kenneth McRae ja kumppanit (1988) totesivat erottavan erilaisia suomenruotsalaisia ryhmiä. Korkealle joko taloudellisen tai kulttuurisen pääoman mittareilla sijoittuvat ryhmät korostivat etäännyvää suhdettaan koko kielipoliittiseen kysymykseen: heitä ei erityisesti kiinnostanut ruotsin kielen asema, sillä heidän oma asemansa oli turvattu joka tapauksessa sen li-

säksi, että he sujuvasti kommunikoivat muillakin kielillä sekä työ- että perhe-elämässä. Ruotsin kieli oli yksinkertaisesti yksi kieli kaikkien muiden hallittujen kielten joukossa, mitä korostettiin jopa vierasperäisin lainasanoin ja oman kosmopoliittisen elämän esimerkein:

Ryhmä XV

Arvid: Nå det där... språk har inte på det sättet behövt vara en *issue*. Bara man kan tala båda inhemska språken och några utländska språk så...

Charles: Man är rikare och man kan röra sig fritt bland vänner och bekanta, att jag har ju sett vad det betyder om man är enspråkig, hurdana problem. Alltså från sidan har jag sett.

RH: Menar du nu svenskspråkiga eller?

Charles: Nej, finnar som inte kan svenska och hamnar i svensk grupp. Och de är ju tragikomiska, alltså till exempel en ledningsgrupp, fem svenskspråkiga och en finskspråkig; och diskussionen går på finska. Och samma är det i familjeförhållanden.

Max: Ja. Men inte är det bara finnar, en av mina söner är gift med en som talar engelska och franska. Och då talar vi ju engelska. Fast det annars skulle det vara svenska. Men det är ju en bra kompromiss om där är nån som talar bara finska och nån som talar bara engelska.

Kaikkein tyypillisimmin keskustelu suomenruotsalaisuudesta kuitenkin palautui ajatukseen ”kahden kulttuurin välissä” elämisestä. Ruotsi oli tällöin itsestään selvä käyttökieli, jonka asemaa puolustettiin esimerkiksi puhumalla sitä aktiivisesti arkitilanteissa.¹¹ Ruotsi nähtiin usein selkeänä äidinkielenä, mutta siitä huolimatta suomen kielen osaamiselle annettiin tärkeä rooli: moni ryhmistä esimerkiksi kritisoi vahvasti sellaista (omasta näkökulmastaan maalaista ja ikääntynyttä) ryhmää, joka ei kyennyt seuraamaan esimerkiksi kansallista mediaa molemmilla virallisilla kielillä vaan tyytyi pelkkään paikalliseen tarjontaan¹² tai Ruotsin kanaviin esimerkiksi TV:n tai radion tapauksessa.

Keskeisin argumentti tällaiselle ”elävälle kaksikielisyydelle” oli se, että kahden kielen sujuva tai edes kohtalainen hallinta oli myös pääsylippu molempien kielialueiden kulttuureihin.

11. *Julkisessa keskustelussa suomenruotsalaisten tärkeimmäksi moraaliseksi velvollisuudeksi on katsottu juuri kielenä puhuminen, vaikka se sosiaalisissa tilanteissa olisi haastavaa, vrt. Identitet och framtid (2005).*

12. *TV- ja radiokanavatarjonta on hyvin erilainen eri puolilla suomenruotsalaista aluetta, mikä aiheuttaa helposti huomattavia eroja kulttuurikäyttämisyssä.*

Bourdieuolaista hyvää kulttuuritahtoa (ks. esim. Bourdieu 1979, 406) korostava asenne oli erityisen tyypillinen ylemmistä ja alemmista toimihenkilöistä koostuvissa, usein naisvaltaisissa ja (pikku)kaupunkilaisissa ryhmissä. Ajatus hyvästä kulttuuritahdosta kaksikielisyyden yhteydessä sopii keskihakuisiin ryhmiin siinäkin mielessä, että – kuten Bourdieu kirjoittaa – sen puitteissa legitiimiin makuun ei koskaan kunnolla yllätä. Suomenkielistä kulttuuria ja sen hallintaa pidetään tärkeänä ”rikkautena”, mutta siitä ei kuitenkaan osata mainita sen enempiä esimerkkejä ainakaan ryhmätilanteessa.

Ryhmä XIV

Lisa: Jag rör mig också inom två kulturer, den finlandssvenska och den finska... och jag tycker att det är en rikedom att kunna både två!

Hanna: Jo, det är det.

Ines: Mm.

Lisa: För att... har man bara den ena så blir det mera ensidigt.

Hanna: Jo, jo.

Kolmas, selvästi työväenluokkaiseen statuksiin liittyvä ruotsinkielisyyden diskursi kuvaa todellisen maaseudun Svenskfinlandia: ruotsi on niin itsestään selvä arjen kommunikointikieli, ettei suomenruotsalaisuutta osata ajatella identiteettinä oikein mitenkään edes pyydettyä. Suomea ei ”tarvitse” puhua muuta kuin Sisä-Suomeen päin matkustettaessa – mikä on sekin harvinaista, koska useimmiten varsinkin rannikkosuomenruotsalaisten matkat suuntautuvat todennäköisemmin Ruotsiin tai muualle Eurooppaan (Mansner-Koskinen 1995) kuin suomenkielisille alueille.

Koska suomen kieli ja sen käyttötilanteet ovat niin henkisesti kuin fyysisesti kaukana, varsinaisesta suomenruotsalaisuudesta puhuminen tuntuu useissa alempien statusten ryhmissä työläältä: pienten paikkakuntien suomenruotsalaisille poliittiset, työhön, harrastukseen tai erityisesti paikallishenkeen liittyvät identiteetit ovat etusijalla. ”Suomenruotsalaisuus” on yllättävä side identiteetille, jota ei ole tullut ajateltua, ja sitä pitää erityisesti maistella ja kokeilla tutkimustilanteen myötä. Se ei tunnu luonnolliselta eikä ensisijaiselta, ja se joutuu arvioinnin kohteeksi lähinnä, jos siirrytään tutun ruotsia puhuvan elämänpiirin ulkopuolelle:

Ryhmä XVI

RH: Alltså vad tycker ni att det betyder att vara finlandssvensk? Och hur syns det i ert liv?

Cecilia: Vi lever på finlandssvenskt. Vad än det betyder då.

Anna: Finlandssvensk... jag är finlandssvensk, jag är fifififinlandssvensk... [maistelee sanaa]

Suhtautuminen kieleen – oli kyse sitten omasta äidinkielestä ruotsista tai maan toisesta virallisesta kielestä eli suomesta – siis vaihtelee. Vaihtelu on sidoksissa ryhmien sosioekonomiseen asemaan, erityisesti kuitenkin statukseen sekä asuinpaikkaan, jotka useimmiten liittyvät toisiinsa luonnostaankin (vauraimmat suomenruotsalaiset asuvat isoissa kaupungeissa, alemmassa asemassa olevat taas maaseudulla). Kaikkein ylimmissä asemissa olevat kaupunkilaisuusruotsalaiset hahmottavat ruotsin kielen vailla äidinkieleen yleensä kuuluvaa tunnesidettä yhtenä osaamistaan eurooppalaisista kulttuurikielistä: se on väline niin työ- kuin perhe-elämässäkin. Laajaa keskihakuista ryhmää niin kaupungeissa kuin maaseudulla leimaa kulttuurinen hyvä tahto, jonka mukaan ruotsin kielen asemaa on ajettava mutta jonka puitteissa on myös osattava poimia soveliaita kulttuurintuotteita suomenkielisestä maailmasta. Tyypillisesti maaseutupitäjiin sijoittuva alhaisimpien statusten ryhmä – joka suomea kehnosti tai ei ollenkaan osaavana olisi kaikkein todennäköisimmin laajojen kielioikeuksien tarpeessa – taas on kaikkein vähiten tietoinen koko kielikysymyksestä: jos koko elämä tapahtuu ruotsiksi, vaihtoehtoisia kieli-identiteettejä tulee ajateltua hyvin vähän.

Jos suhtautuminen kieleen siis jakaa ryhmiä voimakkaasti, suhtautuminen suomenruotsalaista paremmuutta koskevaan stereotypiaan on kuitenkin hämmästyttävän samankaltaista kaikissa ryhmissä statuksesta ja paikkakunnasta riippumatta: suomenruotsalaiseen ”bättre folk”-leimaan suhtaudutaan joko ihmetellen tai häpeillen, voimakkaasti perustellen tai jopa vihamielisesti. Seuraava lainaus alhaisten statusten pohjanmaalaisyhmästä tarjoaa esimerkin lähes jokaisesta suhtautumistavasta:

Ryhmä XVII

Isak: I dagens läge så inte tycker jag nu att det hör riktigt till att man ska tala om ”bättre folk”.

Sammy: Nä.

Isak: Ätminstone om de kommer och säga att jag är en av det bättre folket så jag reagerar nog direkt, för att jag kan nog fråga dem direkt varifrån de har fått det! För att jag har ingen sån släkttavla jag, så... [naurua]

Bert: Inte skulle man vilja räknas till det.

Sammy: Nä, nä.

Isak: Jag skäms nog egentligen om nån kommer och säga det, så frågar jag nog av dem och de kan förklara sig lite närmare. Men att de kommer ju vanligtvis i nån tidning eller via något massmedia som du får det här...

Bert: Men gällande det här så tror jag nog att än i dag de som håller det i liv är om man ser de där fina damerna där i Helsingfors... som liksom är väldigt mån om att just föra fram det här finlandssvenska... [matkii hienostelevaa äänensävyä]

Yllä olevaa keskustelua seurasi vielä pitkä pohdinta suomenruotsalaisten historiallisesta asemasta ja sen muutoksesta. Kyseessä oleva ryhmä katsoi monen muun ryhmän tavoin, että jos suomenruotsalaiset sata vuotta sitten olisivatkin olleet yliedustettuja esimerkiksi teollisuus- ja rahoitusaloilla ja suomenkieliset siksi olivat saaneet kielivähemmistöstä negatiivisen kuvan, nyt tilanne oli toisenlainen ja edellytti siksi asennemuutosta. Yllättävää kyllä puhetapa oli hyvin samanlainen erittäin korkeiden statusten ryhmässä:

Ryhmä XV

Charles: Nå... männe inte alla minoriteter på något sätt skiljer sig i någon form. Det behöver varken vara gott eller ont. Jag tycker att det är ansträngande när nån påtalar att ”ni finlandssvenskar har det nog bättre hit eller dit”. De här finlandssvenska rika familjerna blir ju allt färre procentuellt i jämförelse med finska familjer... som har det bra.

Arvid: Nå nu finns där ofta en liten viss sanning men det håller på att liksom... det jämnar ut sig, finlandssvenskarna väl i tiden då när de i snitt hade det bättre så lade de rabarber på sandtomterna omkring botenviken och finska viken. Så är det väl ganska svenskt område när man ser på den där kusten. Och då blir det ju naturligt att det är en stor mängd svenskar som seglar till exempel och procentuellt är de överrepresenterade bland seglarna.

Charles: Men som sagt det håller på också att jämna ut sig. Så att... och sen slalom och golf skulle jag säga att har redan länge sen jämnat ut sig, att det där, nu är det ju så att man har mycket med studiekamraterna och göra, och där finns inga språkgränser och de här gränsdragningarna mellan grupper så baserar sig på gränsdragning i intressen. [...] Men som sagt, det håller på att försvinna.

Kuten esimerkeistä käy ilmi, kukaan ei erityisesti halua suomenruotsalaista leimaa – ainakaan ”paremman väen” manttelia, joka koetaan ”häpeälliseksi” tai ”raskaaksi kantaa”. Erot eivät palaudu edes status- tai muihin eroihin: kuten yllä on nähty, itse kieleen voidaan suhtautua eri tavoin, mutta muuhun identiteettiin ei kieli vaihuta. Pohjanmaalaisten työläisten ryhmässä hienostelulle nauretaan, helsinkiläisten yritysjohtajien ryhmässä eliittikulttuurin katsotaan tavoittaneen molemmat kieliryhmät – purjehdusharras-

tus ei enää kerro suomenruotsalaisuudesta. Silti suomenruotsalaisen paremmuuden identiteetti on olemassa negatiivisessa: ryhmien voimakkaan eriteltyistä puheenvuoroista käy ilmi, että kieliyhteisö on joutunut pohtimaan näitä asioita ja jossain mielessä kärsimään niistä¹³. ”Bättre folkiin” ei siis halua kuulua enää kukaan, tai ainakin sen myöntäminen on tutkimustilanteessa epäkorrektia. Onko tilanne erilainen, jos palataan suomenruotsalaisten tilastolliseen menestykseen tai heihin liitettyyn sosiaaliseen pääomaan?

Paluu suomenruotsalaiseen stereotyyppiin

Ryhmä XX

Kim: [...] Och sen också i och med att vi har ett väl utvecklat kontaktnät och har de här relationerna till många nära och kära och runt omkring oss så gör ju att vi mår också ett strå vassare om vi säger så än de finskspråkiga! Och det här har man då forskat i, och det här hör ju till den där finlandssvenska identiteten. Och jag tror också att det stämmer, man har lagt märke här också på jobbet att de svenskspråkiga eleverna har faktiskt ett bredare kontaktnät oftast än vad de finskspråkiga i motsvarande situationer har. Så att det finns nog! Det faktiskt stämmer, det finns fakta nog där. Att det är så, det här tror jag också att hör till den här finlandssvenska identiteten.

RH: Just de här kontakterna?

Kim: Ja. Nätverket.

RH: Hmm. Tycker ni andra samma eller har ni samma upplevelse?

[hiljaisuus]

Ebba: [kuiskaa Mialle] Jag har aldrig förstätt det man talar om kontakter...

Mia: [kuiskaa Ebballe] Nee.

[hiljaisuus]

Ebba: [Kimille] Det är kanske lättare för dig då som har och göra med finskspråkiga.

Yllä oleva esimerkki on fokusryhmänä epätavallinen ja rekrytointimeisessä epäonnistunut mutta muuten kiinnostava tapaus: tarkoituksena oli haastatella työttömien ryhmää, mutta yllättäen ryhmän ohjaaja Kim tahtoi välttämättä päästä haastattelutilanteeseen mukaan. Statusero kuitenkin valottaa tässä tapauksessa kiinnostavaa ilmiötä: sitä, kuinka suomenruotsalaisen yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin stereotyyppiaan uskomien liittyy suurelta osin samanlaiseen hyvän

13. Lindqvistin (2001) mukaan suomenruotsalaiset tunnistavat tämän kiusallisen leiman ja oppivat ymmärtämään jo lapsesta, ettei ruotsia kannata puhua kovaan ääneen esimerkiksi julkisissa liikennevälineissä.

kulttuuritahdon ilmentymiseen kuin edellisessä luvussa esitettiin. Ryhmän ohjaaja Kim esittää pitkän ja lavean puheenvuoron suomenruotsalaisesta onnellisuudesta ja hyvinvoinnista ja uskoo ryhmäohjaajan statuksensa voimin vilpittömästi suomenruotsalaisuuden positiiviseen toimintavoimaan ja kielistatukseen yleisesti liitettyihin etuihin. Työelämän ja siis samalla Kimin mainitseman ”kontaktiverkon” ulkopuolelle tipahtaneet työttömät suomenruotsalaiset eivät jaa samaa kuvaa ja kuiskailevat hermostuneena toisilleen, etteivät ymmärrä koko puhetta kontakteista. ”Vi finlandssvenskar”¹⁴ (Kim puhuu koko haastattelun läpi monikon ensimmäisessä persoonassa toisin kuin koko muu ryhmä) on ideologinen stereotypia, johon korkeamman statuksen omaavien on helppo uskoa. Alhaisempien statussen suomenruotsalaisille käsitys toimivasta yhteisöllisyydestä on vaikea ja jopa kiusallinen mielikuva. Tässä luvussa esitellään ensin suomenruotsalaisuuteen liittyvän paremmuuden stereotypian ongelmaa ja pohditaan sitten, kuka lopulta on suomenruotsalainen ja miten tuo suomenruotsalaisuus voisi 2000-luvun Suomessa määrittyä.

Kohti stereotypiaa

Mitä sitten on todellinen suomenruotsalainen kulttuuri? Vaikka arkipuheessa kielivähemmistö määritellään usein yhtenäiseksi ryhmäksi, vajaan 300 000 asukkaan maantieteellisesti hyvin hajanainen vähemmistö on kaikkea muuta kuin yhtenäinen. Suomenruotsalaisten sosioekonominen asema (joka mielletään harvinaisen korkeaksi varsinkin ”bättre folk”-puheessa) esimerkiksi on kylläkin valtaväestöä korkeampi Etelä-Suomessa, mutta toisaalta Pohjanmaalla kielivähemmistön yleisin ammatti on yhä alkutuotannossa (Finnäs 2007, 49). Samasta syystä suomenruotsalaisten kaupunkien ja maaseudun samoin kuin rannikon eri seutujen väliset jännitteet ovat suuret.

Suomenruotsalaisen kulttuurin ja elämäntyylin epäyhtenäisyys palautuu sen kulttuurihistoriaan. Suomenruotsalaisuus on nimittäin varsin nuori identiteetti: Bo Lönnqvistin (2001a & 2001b) mukaan suomenruotsalaisuudesta konstruointiin 1800–1900-lukujen taitteen kansallisuusaate-

14. Monikon ensimmäisessä persoonassa puhumisen on Lönnqvistin mukaan osa tuotetun suomenruotsalaisuuden ”virallista retoriikkaa” (Lönnqvist 2001b, 21) joka sopii nimenomaan legitiimin diskurssin hallinnan osoittamiseen.

huumassa kansallisuuden kaltainen nimike, joka erotti kieliryhmät ja toisaalta yhdisti joukon keskenään hyvin erilaisia ihmisiä, joista kuitenkin oli tarkoitus muodostaa ”poliittinen ja kulttuurinen subjekti” (Lönnqvist 2001b, 21) erotukseksi suomenkielisistä (joille toisella taholla koottiin aivan samanlaista omaa kansanluonnetta ja -kuvastoa, vrt. Peltonen 1998). Erilaisten suomenruotsalaisten ryhmien yhteenkuuluvuus on siis seurausta osin keinotekoisesta ja eliittilähtöisestä kansallisesta heräämisestä, jolle luotiin kovassa kiireessä kansallinen symboliikka, kuvasto ja juhlapäivät.

Jos ajatus yhtenäisestä kieliryhmästä siis alkoi hahmottua vasta vuoden 1870 tienoilla, voidaanko puhua yhtenäisestä suomenruotsalaisesta kulttuurista? Rannikkoruotsalainen esine- ja musiikkikulttuuri on aivan erilaista kuin Etelä-Suomen kaupunkien suomenruotsalaisuus, jossa on paljon enemmän jälkiä vuosisadan taitteen symbolisesta suomenruotsalaisuudesta. Eri alueiden suomenruotsalaisten puheessa näkyy yhä jälkiä jopa eri seutujen vihamielisyydestä:

Ryhmä XIX

Gunnar: Men som sagt den där kämpan mellan Österbotten och Nyland så... vi kallades ju alltid plattlänningar. Jo.

RH: Vad tror ni att det beror sen på?

Gunnar: Ja-a!

Osvald: Nylänningarna uppskattar inte riktigt österbottningarna.

Uudenmaan ja Pohjanmaan kitka näkyi jossain mielessä lähes kaikkien ei-helsinkiläisten ryhmien puheessa. Esimerkiksi pohjanmaalaisryhmät XVII ja XVI puhuivat eteläsuomalaisista suomenruotsalaisista jopa ”heroittelevana suurpääomana, joka imee veren suomalaiselta kansalta” tai lievemmin ”meistä täällä ylhäällä mitään tietämättöminä”. Itäusmaalainen ryhmä XIII puolestaan kavahtaa Pohjanmaata eikä osaisi kuvitella muuttavansa pohjoiseen. Kaiken kaikkiaan pohjanmaalaiset mieltävät usein, että heitä ei huomioda pääkaupunkiseudulla käytävässä yleisessä suomenruotsalaisia ja heidän asemaansa koskevassa keskustelussa. Se onkin haastattelujen perusteella totta siinä mielessä, että uusmaalaiset harvoin mainitsevat Pohjanmaata kieli-identiteetistään puhuessaan, elleivät itse ole vaihtaneet paikkakuntaa ja joutuneet siksi pohtimaan identiteettiään. Tällainen kielellinen kriisi voi tulla vastaan esimerkiksi armeijassa: ruotsinkielinen varusmiespalvelus on edelleen mahdollista suorit-

taa ainoastaan Dragsvikissä, joka on ollut useimmille miespuolisille haastateltaville ensimmäinen kokemus muiden paikkakuntien ruotsinkielisistä. Vahva paikkakuntaan sitoutuminen tulee esille myös muilla elämänalueilla:

Ryhmä XIV

Carl: Jag kommer från Hangö egentligen. Så jag är inte österbottning. Så kan jag säga att i temperament är jag ganska annorlunda än österbottningarna.

Ines: Jo men jag måste ju säga likadant för att jag är ju sibbo så märker jag ju nog att man ändras ju! Att man liksom... när man kommer in i det samhället där man lever så blir man ju liksom som det...

Hans: Men nu har du liksom integrerats till Österbotten kan man säga!

[naurua]

Näyttää siis siltä, että ryhmät ovat toistensaakin mielestä hyvin erilaisia. Eri puolilta rannikkoa kotoisin oleminen mielletään kokonaan erilaiseksi elämäntavaksi ja Suomenruotsin eri osat kokonaan erilaisiksi *yhteiskunniksi*, kuten Inesin puheenvuorosta käy ilmi. Erottelua tehdään pienemmälläkin tasolla, esimerkiksi Pohjanmaan eri kuntien tai Helsingin ja Espoon ruotsinkielisten kesken. Seuraavassa puheenvuorossa pohjanmaalainen kalastaja kuvailee sitä, kuinka ammattiryhmän kesken on lopulta luontevin kommunikoida kielestä huolimatta ja kuinka jopa maaseudun ja kaupungin jännite on keskeisempi kuin kielen:

Ryhmä XVII

Isak: Jag är ju yrkesfiskare. Och då har jag liksom kamrater runt hela Finlands kuster. Och de flesta är finskspråkiga. Men där i kommunikationen är vi lika, så otroligt lika! Och tänkesättet är ungefär samma. Så där ser man inga stora skillnader liksom i mentaliteten, i yrkesgruppen så att säga! Men däremot min dotter är ju då sambo med en svenskspråkig som är hemma från uppe från landet. Så där är det kanske större skillnad i mentalitet!

Pelkkä suomenruotsalaisuus näyttää aineistoni perusteella hyvin hataralta identiteetin kiinnikkeeltä: sitä paljon keskeisempiä tekijöitä ovat esimerkiksi ammatti ja asuinpaikka, siitä huolimatta, että ne olisivat (ruotsin) kielen kanssa päällekkäisiä. Palaan lopuksi lainaukseen pääkaupunkilaisnuorten haastattelusta, jonka mukaan suomenruotsalaiset ovat keskenään niin erilaisia, ettei mistään yhtenäiskulttuurista – saati suomenruotsalasiin kliseissä liitettävistä perinteistä – voi ainakaan yleistäen puhua. Sama ryhmä kuitenkin myöhemmin haastattelun kuluessa tunnistaa suomenruotsalaisuuden tietyn arvokkuuden,

ja moni vakuuttaa puhuvansa tuleville lapsilleen ruotsia, ”onhan kaksikielisyys rikkaus”. Haastateltavat kuitenkin tulevat paljastaneeksi palasen 2000-luvun kaupunkilaisuusruotsalaisuutta, joka osoittautuu pelkäksi kahden kielen käytövalmiudeksi: ellei mitään suomenruotsalaista kulttuuria ole, meille jää ainoastaan kaksikielisyys.

Ryhmä XVIII

Elisa: Det finns jätte många olika grupper, liksom just i Österbotten är de helt annorlunda än hit så *inte tycker jag att det finns någon speciell kultur*. Man talar om de där snapsvisorna men inte har jag aldrig varit och sjunga några såna.

Malin: Mm.

Karina: Inte har jag heller aldrig varit.

Malin: Men kräftorna har vi i alla fall alltid haft.

Elisa: Vi har aldrig haft! Men min familj är lite så här...

Kuka oikeastaan on suomenruotsalainen?

Rekrytoitaessa ryhmiä tätä tutkimusta varten korostettiin sitä, että on kyse suomenruotsalaisia koskevasta tutkimuksesta. Nämä niin sanotut luonnolliset ryhmät (tietyn harrastuksen ympärille syntyneet ryhmät, koululuokat ja niin edelleen) eivät kuitenkaan suomenruotsalaisen väestönosan kaksikielistymisen myötä aina olleet yksinomaan ruotsinkielisistä koostuvia: tällöin suomenkielinen tai sellaiseksi itsensä kokeva usein jäi ryhmään, mutta joko pysytteli vaiteliaana puutteellisen kielitaitonsa takia tai vastaavasti esiintyi ”ryhmän poikkeavana yksilönä” ja valotti omia, ulkopuolisen näkökulmasta kumpuavia kokemuksiään suomenruotsalaisuudesta. Joissakin ryhmissä oli myös oman määritelmänsä mukaan täysin kaksikielisiä henkilöitä.

Miten suomenruotsalaisuus sitten määritellään? Suomenruotsalaisuutta tilastoineet ovat perinteisesti törmänneet ongelmiin: tulokset ovat olleet erilaisia sen mukaan, onko puhuttu käyttökielestä, kotikielestä vai äidinkielestä. Kiinnostava tilastollinen poikkeama on lisäksi se, että henkilön ruotsinkieliseksi itsensä mieltäminen kasvaa, kun kysytään äidinkieltä ja laskee, kun kysytään käyttökieltä (Allardt 1985). Suomen oloissa tilannetta sekoittaa lisäksi se, että Suomen väestöä koskevan asetuksen mukaan vanhemmat saavat valita lapsensa kielen väestörekisteriin, mikä on johtanut siihen, ettei väestörekisterin mukainen suomenruotsalaisuus välttämättä ole hyvä mittari. Se voi kertoa pelkästään siitä, että heikosti kaksikielisen tai jopa täysin suomenkielisen

perheen lapsi merkitään rekisteriin ruotsinkieliseksi ilmeisesti paremman statuksen tai päivähoitopaikan toivossa. Ruotsinkielisiin päiväkoteihin ja kouluihin hakeutuu tämänkin lisäksi noin kymmenen prosenttia enemmän lapsia, kuin heitä on väestörekisterissä (Finnäs 2007, 32). Samasta syystä esimerkiksi suomenkielisiä kouluja parempaa ”suomenruotsalaista kouluviihtyvyyttä” (vrt. esim. Kestilä 2003) koskevia tuloksia voi pitää värittyneinä: jos ja kun ruotsinkielisten koulujen joukossa on mukana hyvän kulttuuripääoman nimissä ruotsinkielisiin kouluihin ilmoitettuja lähtökohdiltaan suomenkielisiä lapsia, lisäävät he kaiken todennäköisyyden mukaan suhteellisesti ”ruotsinkielisen” väestön parempaa koulumenestystä ja -viihtyvyyttä.

Absoluuttisesta äidinkielisyydestä on muutenkin ristiriitaista puhua, koska suomenruotsalaiset ovat olleet jossakin määrin kaksikielisiä lähes koko historiansa ajan. 1600-luvun puoleenväliin asti maassa puhuttiin ”molempia kotimaisia”: kun Ruotsista tuli suurvalta, Suomen ylemmät säädyt ruotsinkielistyivät, ja kun ruotsalaiset virkamiehet tulivat maahan, syntyi varsinainen suomenruotsalainen eliitti (Allardt & Starck 1981; Lönnqvist 1981). Siihen ovat tuoneet oman lisänsä ne 1800–1900-luvun taitteessa maahan kotiutuneet ulkomaalaiset (usein saksalaiset tai venäläiset) kauppiat, jotka sulautuivat sekä kieleltään että kaupankäyntikulttuuriltaan eurooppalaisempaan ruotsia puhuvaan väestönosaan luontevammin kuin valtaväestöön.

Kaikki tämä liikehdintä vahvistaa tutkimustulostani: suomenruotsalaiselle identiteetille ei löydy luontevaa, kieleen sitoutuvaa kiinnikettä. Kielivähemmistön kulttuurinen maku on heterogeeninen eikä sikäli eroa ainakaan yksiselitteisesti esimerkiksi valtaväestön mausta (Heikkilä & Kahma 2008). Suomenruotsalaisuutta ympäröiviin paremmuuden stereotyyppioihin suhtaudutaan kielteisesti tai ainakin ristiriitaisesti. Väestö on paikallisesti ja sosioekonomisesti hajanainen, ja siksi menestyvään suomenruotsalaisuuteen uskovat lähinnä kulttuurista hyvää tahtoa tavoittelevat suomenruotsalaiset.

Lopuksi

Olen käsitellyt artikkelissani suomenruotsalaista makua, erilaisia kaksikielisyyteen liittyviä diskursseja ja lopulta suomenruotsalaisia ympäröi-

vää paremmuuden stereotyyppiaa. Suomenruotsalaisten kulttuurinen maku ja elämäntyyli osoittautuivat aineistoni perusteella varsin heterogeenisiksi ja ristiriitaisiksi, eivätkä esimerkiksi hyvinä tai huonoina pidetyt kulttuurintuotteet aikaisemman tutkimuksen (ks. Heikkilä & Kahma 2008) perusteella eroa juurikaan valtaväestön vastaavista. Vaikka suomenruotsalaiset itse enimmäkseen kieltäytyvät uskomasta ”bättre folk”-puheeseen, se esiintyy jatkuvasti esimerkiksi mainonnassa ja mediassa ja sitä kautta arkiymmärryksessä. Lindqvistin (1992) mukaan esimerkiksi pelkkä suomenruotsalainen korostus puheessa on riittänyt kertomaan klassisen Suomi-filmin henkilöahmon parempiosaisuudesta, ja edelleen mediassa kuva suomenruotsalaisista eroaa muista juuri paremmuudellaan, hienostuneisuudellaan ja joskus koomiseksiin kuvattulla kultivointuneisuudellaan.

On kiinnostavaa, että haastatteluaineistoni perusteella kuva suomenruotsalaisista piirtyy niin erilaiseksi kuin muiden muassa Markku Hyypän (1990 & 2002 & 2005) tutkimustuloksissa ja muussakin julkisessa keskustelussa. Suomenruotsalainen kulttuuri tai elämäntyyli ei sanottavasti eroa suomenkielisestä, ja kielivähemmistön suhde suomenruotsalaisuutta koskeviin etnisiin stereotyyppioihin on voimakkaan kielteinen. Osasyynä tähän ristiriitaan on varmasti menetelmäero: kun suomenruotsalaiset kutsutaan fokusryhmiin keskustelemaan kieli-identiteetistään, on mahdollista, että he provosoivat toisiaan, puhuvat aiheen ohi tai vastaavasti vaikenevat ryhmäpaineen takia, vaikka heillä olisikin asiasta mielipide (vrt. Hollander 2004; Valtonen 2005), ja synnyttävät siksi erityisen jyrkkiä näkemyksiä. Ryhmähaastattelutilanne selvästikin legitimoitietetyt puhettavat ja vaientaa toiset. Toisaalta fokusryhmähaastattelu tarjoaa haastateltaville konkreettisesti mielessä äänen ja voi auttaa tutkijaa paitsi ymmärtämään, kuinka tietystä aiheesta ryhmässä keskustellaan, myös valottamaan samasta aiheesta tehtyä kvantitatiivista tutkimusta uudelta kannalta.

Tämäkään ei kuitenkaan poista sitä havaintoani, että suomenruotsalainen identiteetti oli lähes kaikille haastateltaville joko kiusallinen tai kokonaan vieras identiteetti, ja siihen liitettyjä positiivisia stereotyyppisiä ominaisuuksia ei haluttu lukea ollenkaan mukaan siihen. Suomenruotsalaisuuden tilastoimista olisikin pohdittava uudelleen: onko suomen kielen dominoimasta kaksikielisestä kaupunkilaiskodista tuleva ruotsinkie-

lisen koulun oppilas tilastollisessa saati kulttuurisessa mielessä suomenruotsalainen? Suomenruotsalaisten kesken nimittäin esiintyy suurta demografista hajontaa, eikä ole lainkaan selvää, että suomenruotsalaiset eroaisivat valtaväestöstä muuten kuin yksittäisten paikkakuntien tasolla (ks. esim. Finnäs 2007). Suuri osa kaikkein ruotsinkielisimmästä väestöstä asuu pienillä paikkakunnilla ja kylissä, jossa paikallisyhteisöön kuuluminen on fokusryhmäaineistoni mukaisesti varsinaista kieli-identiteettiä tärkeämpi. Maaseudulla asuminen on lisäksi omiaan tukemaan konservatiivisia asenteita esimerkiksi samassa ammatissa pysymisen, avioliiton kestävyuden, päihteiden käytön ja sitä kautta terveyden suhteen.

Vastaavissa kulttuurista makua ja elämäntyyliä koskevilla kansainvälisillä tutkimuksissa (Bennett & al. 1999; Gayo-Cal & al. 2006) useimmat etniset ryhmät havaittiin valtaväestöstä poikkeaviksi kulttuurin kulutuksen suhteen, eikä varsinaisesta kulttuurisesta integraatiosta voinut puhua. Suomenruotsalaisia taas ei tässä mielessä edes voi kutsua etniseksi ryhmäksi¹⁵. Jopa suomenruotsalainen identiteetti näyttää haastattelujen perusteella hämmästyttävältä tai jopa kiuksalliselta – etnisenä ryhmänä suomenruotsalaiset ovat olemassa vain puheessa. Oman fokusryhmäaineistoni perusteella näyttää selvältä, että yhtenäistä suomenruotsalaisuutta ei ole olemassa maun eikä elämäntyyliinkin osalta. Suomenruotsalaisuuden määrittely ei ole lainkaan kiistatonta, ja jos kriteerinä pidetään ruotsin kielen pääasiallista käyttöä perhe- tai arkikielenä, on alueellinen, iän mukainen ja erityisesti sosioekonomiseen asemaan ja statukseen liittyvä vaihtelu silti erittäin suurta.

Kuitenkin suomenruotsalaisuus on kiinnostava ilmiö ja suomenruotsalaiset kiinnostava vähemmistö nimenomaan siksi, että sen paremmuuden leima tuntuu olevan niin pysyvä. Varsinkin ei-etuoikeutetut suomenruotsalaiset, jotka eivät joudu problematisoimaan kielellistä identiteettiään osin asuinpaikkansa ja osin alhaisen sosioekonomisen asemansa takia, kärsivät suomenruotsalaisuutta koskevista ennakkoluuloista, oletuksesta, että heillä olisi äidinkielenä perusteella valtaväestöä enemmän ”sosiaalista pääomaa” tai yhtei-

söllisyyden tuomaa menestystä. Vaikka tässä artikkelissa ei varsinaisesti tarkasteltu makujen jakautumista, suomenruotsalainen maku noudattaa aineiston perusteella bourdieulaista homologiahypoteesia: sosioekonomisella asemalla ja kulttuurisella pääomalla on selvä yhteys makumieltymyksiin.

Arkiymmärryksen kuva suomenruotsalaisten paremmuudesta on laajemmassa mielessä osoitus siitä, että legitiimi kulttuuri tai edes sen olemassaolo on uskominen pitää yhä pintansa monien kilpailevien legitimitteettien ja sitä kautta yksilölliseksi mosaiikiksi muuttuvan maun ajalla (Lahire 2004). Stereotyyppia suomenruotsalaisesta paremmuudesta tai jossain mielessä jopa sen yhtenäisestä identiteetistä voidaan kuitenkin tulkita osoituksena distinktion ja sitä kautta ”legitiimin” toimivuudesta. Bourdieun mukaan (Bourdieu 1979, 73; Bourdieu & Darbel 1969, 110) kulttuurin pyhittäminen luonnolliseksi siunaa koko olemassa olevan sosiaalisen järjestyksen. Distinktion ja sitä kautta koko kulttuurisen hierarkian toimiminen lepää siihen uskomisen varassa (ks. esim. Bourdieu 1977), ja tuo uskomus on siitä hyötyvän ryhmän taitavasti tuottama illuusio. Myös suomenruotsalaisessa stereotyyppiassa on kyse pitkälti mielikuviiin uskomisesta ja niiden ylläpidosta. Se ruokkii itseään ennakkoluuloilla ja tiedon puutteella: yleistä mielikuvaa suomenruotsalaisista hallitsevat edelleen lähinnä pääkaupunkiseudun varakkaammat ruotsinkieliset. Kulttuurin alueella pääomaa tuotetaan nimenomaan ennako-oletuksilla, tiedon ja stereotyyppian jännitteellä.

Matti Peltosen (1998) mukaan ruotsinkielinen kulttuuri on ollut tärkeä vastapaino suomenkielistä kulttuuria konstruoitaessa. Ehkä onkin niin, että ylitiönegatiiviseksi määrittyvä suomenkielinen ja ”menestyvä ja elämäntyyliiltään legitiimi” ruotsinkielinen kulttuuri ovat kolikon kaksi eri puolta, jotka ovat tarvinneet toisiaan kehittyäkseen omanlaisikseen verrattain lyhyen historiansa aikana. Jos suomalainen negatiivinen itseidentifikaatio juontaa juurensa muun muassa suomalaisten alistaiseen asemaan vaihtuvien hallitsijoiden vallan alla, kuten Satu Apo (1998, 86) kirjoittaa, on ”menestyvä” suomenruotsalainen kulttuuri suorastaan luonteva vastakohta negatiiviselle suomalaisuudelle.

Bourdieu (1986, 249) mukaan tietystä ryhmässä ylläpidetty sosiaalinen pääoma perustuu aina kyseessä olevan ryhmän keskinäiseen solidaa-

15. On muutenkin kyseenalaista, täyttävätkö suomenruotsalaiset etnisen ryhmän kriteerit (vrt. Sillander 1993; Allardt & Starck 1981).

risuuteen. Aineistoni perusteella suomenruotsalaiset kokevat hyvin heikkoa yhteisöllisyyttä suhteessa kielivähemmistöön. Monin tavoin hajanaista ryhmää jakavat ennen kaikkea alueelliset ja poliittiset tekijät. Siksi ryhmän yhtenäisyydestä – kuten sen maun tai elämäntyylin legitimiyydestäkin – on mielivaltaista puhua. Suomenruotsalai-

nen voi suhtautua kieleensä puhtaana kommunikaatiovälineenä, saavutettuna etuna tai emotionaalisenä symbolina, mutta pelkkä käytetty kieli ei tee suomenruotsalaista identiteettiä – se on hajanainen ja vielä muotoaan etsivä diskurssi, jolle ruotsinkielisten omasta puheesta löytyy vain vähän kaukupohjaa.

KIRJALLISUUS

ALLARDT, ERIK: Kansalliset ja kielelliset identiteetit teollistuvan ja teollistuneen yhteiskunnan tuotteina. Teoksessa: Suomenruotsalaiset suomalaisessa yhteiskunnassa. *Studia generalia* 1985. Helsinki: Helsingin yliopisto, Vapaan sivistystyön toimikunta, 1985

ALLARDT, ERIK & STARCK, CHRISTIAN: Vähemmistö, kieli ja yhteiskunta: suomenruotsalaiset vertailevasta näkökulmasta. Helsinki: WSOY, 1981

APO, SATU: Suomalaisuuden stigmatisoinnin traditio. Teoksessa: Alapuro, Risto & Ruuska, Petri (toim.): *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*. Tampere: Vastapaino, 1998

BENNETT, TONY & EMMISON, MICHAEL & FROW, JOHN: *Accounting for Tastes: Australian Everyday Cultures*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999

BOURDIEU, PIERRE: *The Forms of Capital*. Teoksessa: Richardson, John G. (toim.): *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood Press, 1986

BOURDIEU, PIERRE: *La distinction. Critique sociale du jugement*. Pariisi: Éditions de minuit, 1979

BOURDIEU, PIERRE: *La production de la croyance. Actes de la recherche en sciences sociales* 13 (1977): 3–43

BOURDIEU, PIERRE & DARBEL, ALAIN: *L'amour de l'art: les musées d'art européens et leur public*. Pariisi: Les Éditions de Minuit, 1969

CHAN, TAK WING & GOLDTHORPE, JOHN H.: *Social stratification and cultural consumption: The visual arts in England*. *Poetics* 35 (2007): 2–3, 168–190

COULANGEON, PHILIPPE & LEMEL, YANNICK: *Is 'distinction' really outdated? Questioning the meaning of the omnivorization of musical taste in contemporary France*. *Poetics* 35 (2007): 2–3, 93–111

FERN, EDWARD F.: *Advanced Focus Group Research*. Lontoo: Sage, 2001

FINNÄS, FJALAR: *Finlandssvenskarna 2005. En statistisk rapport*. Helsinki: Folktinget, 2007

FINNÄS, FJALAR: *Den finlandssvenska befolkningsutvecklingen 1950–1980. En analys av en språkgrupps demografiska utveckling och effekten av blandäktenskap*. Helsinki: SLS, 1986

GAYO-CAL, MODESTO & SAVAGE, MIKE & WARDE, ALAN: *A Cultural Map of the United Kingdom*. *Cultural Trends* 15 (2006): 2–3, 213–238

HEIKKILÄ, RIIE & KAHMA, NINA: *Defining legitimate*

taste in Finland: Does mother tongue matter? Research on Finnish Society 1 (2008): 1, 31–44

HOLLANDER, JOCELYN A.: *The Social Context of Focus Groups*. *Journal of Contemporary Ethnography* 33 (2004): 5, 602–637

HYYPÄ, MARKKU T.: *Me-hengen mahti*. Jyväskylä: PS-kustannus, 2005

HYYPÄ, MARKKU T.: *Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys*. Jyväskylä: PS-kustannus, 2002

HYYPÄ, MARKKU T.: *Rannikon kansa on pitkäikäistä. Onko asuinkunnan merenrantaviiva yhteydessä elämäntapaan?* *Sosiaalivakuutus* 28 (1990): 162–164

IDENTITET OCH FRAMTID. *Folktingets undersökning om finlandssvenskarnas identitet hösten 2005*. Helsinki: Folktinget, 2005

KESTILÄ, LAURA: *Helsingin ruotsinkieliset nuoret. Myönteisen poikkeavuuden analyysi. Tutkimuskatsauksia 2003:1*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2003

KIVISTÖ, KALEVI & MÄKELÄ, KLAUS: *Pappi lukkari talonpoika kuppari*. *Sociologia* 3 (1967): 133–135

LAHIRE, BERNARD: *La culture des individus: dissonances culturelles et distinction de soi*. Pariisi: La Découverte, 2004

LINDQVIST, YRSA: *Hur de "andra" varit och upplevts som annorlunda*. Teoksessa: Åström, Anna-Maria & Lönnqvist, Bo & Lindqvist, Yrsa (toim.): *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhävande i kulturanalytiskt perspektiv*. Helsinki: SLS, 2001

LINDQVIST, YRSA: *Den äkta finlandssvensken – projicerings- och självförhållanden*. *Laboratorium för folk och kultur* 2 (1992): 9–16

LÖNNQVIST, BO: *Myten om den finlandssvenska familjen*. Teoksessa: Åström, Anna-Maria & Lönnqvist, Bo & Lindqvist, Yrsa (toim.): *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhävande i kulturanalytiskt perspektiv*. Helsinki: SLS, 2001a

LÖNNQVIST, BO: *Retoriken i den etniska mobiliseringen*. Teoksessa: Åström, Anna-Maria & Lönnqvist, Bo & Lindqvist, Yrsa (toim.): *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhävande i kulturanalytiskt perspektiv*. Helsinki: SLS, 2001b

LÖNNQVIST, BO: *Suomenruotsalaiset. Kansatieteellinen tutkielma kieliryhmästä*. Helsinki: Gummerus, 1981

MANSNER-KOSKINEN, CARITA: *Finlandssvensk kulturkonsumtion i sex tvåspråkiga städer V. Fin-*

- landssvenska kontakter till Sverige. Helsinki: SLS/SSKH, 1995
- MCRAE, KENNETH: Conflict and compromise in multilingual societies: Finland. Helsinki: Finnish Academy of Science and Letters, 1999
- MCRAE, KENNETH D. & BENNETT, SCOTT E. & MILJAN, TOIVO: Intergroup sympathies and language patterns in Finland: results from a survey. Suomen Gallupin julkaisusarja. Julkaisu n:o 16. Helsinki: Suomen Gallup, 1988
- MORGAN, DAVID L.: Focus Groups as Qualitative Research. Newbury Park: Sage, 1988
- PELTONEN, MATTI: Omakuvamme murroskohdat. Mäisema ja kieli suomalaisuuskäsitusten perusaineksina. Teoksessa: Alapuro, Risto & Ruuska, Petri (toim.): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Tampere: Vastapaino, 1998
- PETERSON, RICHARD A.: Problems in comparative research: The example of omnivorousness. *Poetics* 33 (2005): 5–6, 257–282.
- PETERSON, RICHARD A. & KERN, ROGER M.: Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore. *American Sociological Review* 61 (1996): 2, 900–907
- PUTNAM, ROBERT D.: *Bowling alone: the collapse and revival of American Society*. New York: Simon & Schuster, 2000
- RAHKONEN, KEIJO & HAATANEN, KALLE & PURHONEN, SEMI & KAHMA, NINA & HEIKKILÄ, RII: *Cultural Capital and Social Differentiation in Contemporary Finland: An International Comparison*. [julkaisematon tukimussuunnitelma, 2006]
- SILLANDER, KENNETH: *Finlandssvensk kulturkonsumtion i sex tvåspråkiga städer IV. Det svenska språkets vardagsanvändning*. Helsinki: SLS/SSKH, 1993
- SILVA, ELIZABETH B. & WRIGHT, DAVID: The judgement of taste and social position in focus group research. *Sociologia e ricerca sociale* 76–77 (2005): 241–253
- VALTONEN, ANU: Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa: Ruusuvoori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.): *Haastattelu*. Tampere: Vastapaino, 2005
- WILKINSON, SUE: Focus group methodology: a review. *International journal of social research methodology* 3 (1998): 1, 181–203.

ENGLISH SUMMARY

Riie Heikkilä: The self-identification of Swedish-speakers in Finland in the light of an interview material (Bättre folk, bättre smak? Suomenruotsalainen it-seidentifikaatio haastatteluaineiston valossa)

Swedish-speakers in Finland continue to enjoy a good reputation, both in common everyday perceptions and in various welfare studies. Swedish-speakers live longer, have less difficulty at school, divorce less than the mainstream population, and so on. Furthermore, they are surrounded by an aura of cultural superiority. To use Bourdieu's (1979) terms, they have more cultural and social capital. The Finnish-speakers of the country have traditionally had a negative self-image, and this has certainly contributed to reinforcing the positive image associated with the Swedish-speaking minority.

This article uses focus group interview materials collected in 20 Swedish-speaking groups to explore the self-identity of the Finnish Swedes. Conducted in 2007 in different parts of Finland's Swedish-speaking regions, the interviews dealt with different aspects of culture, lifestyle, taste and finally the linguistic minority's self-image and identity. The interview material was coded and classified using Atlas.ti software.

The tastes and lifestyles of different groups were determined in very different ways in the interviews depending on socio-economic variation, place of residence and age. Clearly, there exists no single lifestyle that is distinctive of Swedish-speakers in Finland. The differences were further accentuated by attitudes to the Swedish language. For the fully bilingual highest status groups, Swedish was often just one among other languages they know. For the lowest status groups who

only speak Swedish, their mother tongue is their only channel of communication and therefore they did not question their status as a linguistic minority other than in the research situation. The only group that stressed the importance of retaining the Swedish language and that defined its identity through its language – as distinct from the mainstream Finnish-speaking population – were those who can be described as middle-of-the-road. However all groups took a surprisingly similar negative stance when talking about Swedish-speakers as a culturally superior elite: this is a historical untruth that especially in the lowest status groups is considered a somewhat embarrassing stigma in everyday life.

It also emerged in the research that the definition of the Swedish-speakers is by no means straightforward and unambiguous: a person whose mother tongue is officially registered as Swedish may have received that status simply by virtue of his or her parents' cultural goodwill. As the role of language as an anchor of a Swedish-speaking identity is further being undermined by the growth of urban bilingualism and the increasing predominance of Finnish in younger age groups, it is fair to conclude that the Swedish-speaking identity is a highly complex and multilayered, culturally determined phenomenon. Indeed against this background it seems that the notion of the 'superiority' of Swedish-speakers in Finland has very little credence in the linguistic minority.

KEY WORDS

Finnish Swedes, group interview, stereotypy, bilingualism, cultural capital